

Dr. A. Brumanis

BĪSKAPS MEINARDS VĒSTURES GAISMĀ

[Faint handwritten text, likely bleed-through from the reverse side of the page]

Latvijas kristiānizēšanas 800 gadu atceres izdevums.
Romā, 1986.

B

97-9
L 105

L
2

MUDE: LATVIJAS ATJAUNOTNE KRISTŪ!

Bīskaps Meinards
Latvijas Baznīcas dibinātājs

1186 - 1986

80

Latvijas Nacionālā
BIBLIOTĒKA

9719028
0304022732

Jēzus Kristus ir pavēlējis mācīt visas tautas, lai tām būtu dzīvība, lai cilvēki būtu dzīvā vienībā ar Dievu. Kristus mācība pārspēj visas pārējās. Vēl vairāk aizrāva Viņa darbība. Tāpēc Baznīcas pirmais uzdevums ir sludināt Kristus evaņģeliju visām tautām.

(Pāvesta Jāņa Paula II atgādinājums 1979.g. apustuliskajā vēstulē par katehēzi).

Tiluplapā: bīskapa Meinarda kapa attēls Rīgas Doma baznīcā. Ulricha Vesterā zīmējums.

IEVADVĀRDI

Latviešu tautas kristiānizēšanas 800 gadu atcerē ir ļoti svarīgi labi pazīt tās misionāru un pirmo bīskapu Meinardu un viņa laika vēsturi. Tā laika notikumi latviešu ciltīs un viņu zemē, kā arī viņu kristiānizēšana nav kaut kāds izņēmums, bet ierindojas tā laika vēstures kopsakarībā un kaimiņu tautu interešu lokā.

Meinarda misijas laikā latgaļi un lībieši, tātad Daugavas labā krasta ciltis jau bija atkarīgas no Polockas un Pleskavas krievu kņaziem un tiem maksāja meslus. Daugavas kreisajā krastā latviešu ciltis: sēļi, zemgaļi un kurši būtu bijuši neatkarīgi. Cik ilgi! Vēsturiski būtu jāpētī, vai un kādā savienībā viņi bija ar lietuviešiem. Pie tam Kursu jau nomāca no jūras.

Senlatvijā bruņinieki ieradās pēc Meinarda nāves. Viņi aizsargāja gan misionārus, bet paši nebija misionāri. Vēsturniekiem būtu dziļāk jāpētī, vai bruņinieku kaŗi nebija latviešu cilšu atbrīvošana no kaimiņtautu nomāktības un to apvienošana.

Pēc latviešu cilšu un igauņu apvienošanas, tika nodibināta Latvijas un Igaunijas kopvalsts Livonija. Lai tā nenokļūtu vācu ķeizaru atkarībā, pāvests to pārņēma Baznīcas aizsardzībā, pat to nosaucot par Māras Zemi. Tā bija kristīga un neatkarīga Livonija, kas pastāvēja vairākus gadsim-

tus, zināms ar tā laika sociālo iekārtu, kamēr to sagrāva un iekaroja kaimiņtautas.

Gaišās, dzīves priecīgās tautas dziesmas esot radušās Livonijas jeb Māras Zemes laikā, bet drūmās dzimtbūšanas dziesmas radušās vēlāk pēc Livonijas sagraušanas un okupēšanas. Būtu netaisnīgi, ja Meinarda laikmetu sajauktu ar sekojošiem varmācības laikiem.

Dažkārt pārmet, ka ar bruņinieku ienākšanu un Livonijas nodibinaāšanu latviešu ciltis tikušas iekārotas un tikusi pārtraukta viņu brīva attīstība. Bet ja tās būtu palikušas pakļautībā kaimiņu tautām un meslu maksāšanā krievu kņaziem, vai tad tās būtu varējušas brīvi attīstīties!

Pieņemot, ka Livonijas nebūtu bijis un latviešu cilšu kristiānizēšana nākusi no austrumiem, tādā gadījumā tās nebūtu tikušas apvienotas vienā valstī, būtu kļuvušas pareizticīgas, līdz ar to pāvests nebūtu varējis tās aizsargāt, nebūtu bijis Māras Zemes, latviešu ciltis būtu tikušas pārkrievotas un pazudušas austrumu slāvu pasaulē. Līdz ar to nebūtu radusies latviešu nacionālā kopapziņa, ko deva Livonija.

Vēsture nenodarbojas ar varbūtībām. Tā pētī reālus notikumus. Tomēr dažādas varbūtības palīdz saprast reālos vēsturiskos notikumus. Šai sakarā vēl varētu minēt iespējamos un cīņas starp Livonijas ordeni un Rīgas archibīskapu. Parasti pārmet Rīgas archibīskapam, ka viņš esot tikojis būt arī par valdnieku noteiktā Livonijas daļā. Uz to varētu atbildēt ar citu varbūtību. Kāda būtu kļuvusi Livonija, ja Livonijas ordenis būtu guvis virsroku pār Rīgas archibīskapu un visu Livoniju būtu pakļāvis sev!

Meinarda laikā Doles un Salaspils lībieši esot atmetuši kristību un pat to mazgājuši Daugavā. Pagānu tautu kristiānizēšanā parasti ir daudz grūtību un pretestību. Piemēram,

beļģu tautas kristiānizēšanas laikā paši beļģi pat nonāvēja vismaz trīs savus pirmos bīskapus, uz kuŗu kapiem viņi vēlāk uzcēla lielas katedrāles, kas vēl šodien pastāv.

Mēs, latvieši esam kristieši, neatkarīgi no tā, kādā konfesijā nokristīti, tāpēc latviešu tautas kristiānizēšana ir visas tautas lieta. Šodienas apstākļos tā ir arī nacionāla lieta. Tāpēc mēs kopēji, kā konfesionāli, tā nacionāli, svinam latviešu tautas kristiānizēšanas 800 gadu atceri. Neskatoties uz trimdas apstākļiem, mēs svinam šo atceri Romā, kurp Meinarda laikā, pārvarot lielas ceļa grūtības, ieradās daži pārstāvji — sveštautieši.

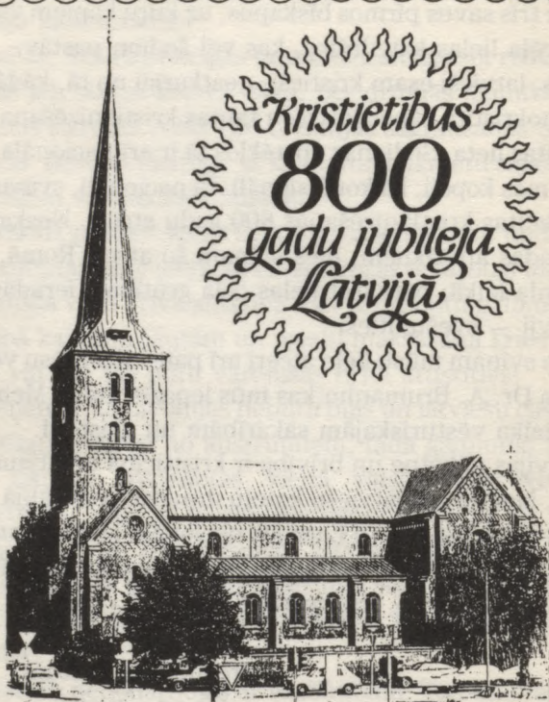
Mēs svinam mūsu lielo atceri arī pateicībā mūsu vēsturiekam Dr. A. Brumanim, kas mūs iepazīstina ar Meinardu un tā laika vēsturiskajām sakarībām un gaistoni.

Latvijas nākotne un brīvība ir kristīcībā un atjaunotnē Kristū. Melburnas latviešu katoļu draudzē Austrālijā ir karoģ, kuŗā krustu apvij Latvijas nacionālo krāsu liesma un zem tā ir Jēzus Kristus aicinājums: «Es esmu patiesība un ceļš, kas man seko, tas nestaigā tumsībā.»

Prelāts Dr. K. Ručs

Latviešu pārstāvis
Pāvesta emigrācijas komisijā
Vatikānā

Kristietības
800
gadu jubileja
Latvijā

*Sena, viduslaikos celta, Dievmātes
baznīca Žēgebergā (Vācijā). No šīs au-
gustīniešu klostera baznīcas 12. gs. be-
gās mūsu zemē ieradās misionāri, lai
sludinātu kristīgo ticību.*

BĪSKAPS MEINARDS VĒSTURES GAISMĀ

I

Misiju attīstība Ziemeļeiropā

Pirms Latvijas kristiānizēšanas tur risinājās kari, cīņas un sirojumī. Latvijas zemē bija daudz pilskalnu, visvairāk pie austrumu robežas. Toreiz latgaļiem vien tādu bija 158. Bet pēc Latvijas kristiānizēšanas un apvienošanas Livonijā, 13. gadsimtā, tās pilskalnu kopskaits no 320 saruka uz 140. Tas vien liek pārdomāt.

Plašiem toreizējo latgaļu apgabaliem un pat lībiešiem bija jāmaksā mesli Polockas un Pleskavas kņaziem. Krievu ekspansija nebija tieši saistīta ar reliģiju. Tā izpaudās meslu jeb nodevu uzlikšanā¹.

Kādā stāvoklī atradās Latvijas kaimiņu zemes viduslaikos? Polija un Krievija pieņēma kristīgo ticību jau 10. gadsimtā. Skandināvijas kristiānizēšana aizkavējās, kur tā pēc pirmajiem panākumiem piedzīvoja atslābumu un nemitīgas cīņas. Vispirms Dānija pievērsās kristīcībai jau 9. gadsimtā, kad tās karalis Haralds bija iepazinies ar Francijas ķeizaru Ludvigu I un pieņēmis kristību 826. gadā. Viņš aicināja uz Dāniju franču benediktiešu mūku Ansgāru kā misionā-

ru, kas pēc misijas darba Dānijā kļuva par Brēmenes arhibīskapu un pēc nāves tika izsludināts par svētu.

Zviedrijas kristiānizēšana guva panākumus pēc tās karaļa Olava kristības 1008. gadā un Dānijas kristiānizēšana tās karaļa Knuta Lielā laikā. Tomēr zemnieki, kā visur, palika pagānismā un cīņas turpinājās ar klostēņu dibināšanu. Par īstu evaņģelizācijas uzvaru Zviedrijā var runāt tikai 12. gadsimta otrā pusē, karaļa sv. Ērika laikā, kad tika uzsākti krustakaņi pret somiem 1157. gadā un Upsala kļuva par arhibīskapiju 1164. gadā.

Norvēģija pieņēma kristīgo ticību 11. gadsimtā. Nākošajā gadā Norvēģijas karalis Sigurds jau piedalījās krustakaņos. Galīgi Baznīca Norvēģijā tika noorganizēta 1152. gadā, kad arī sāka izskaust pagānisma atliekas tautas zemākos slāņos.

Somijas kristiānizāciju uzsāka jau 11. gadsimtā, bet visu tautu pievērsa kristiānismam zviedru krustakaņi 1157., 1239. un 1295. gadā. Somijas Abo bīskapija tika nodibināta tikai 1276. gadā².

Evaņģelizācijā un kristiānizēšanā uzkrīt lielais valdnieku iespaids, kas, pieņemot kristību, centās arī tautu pievērst kristīcībai. Tomēr tauta laukos palika ilgāk pagānismā, pieturējās pie saviem pagāniskajiem rītiem un paražām, neizjūtot augstākas reliģijas un civilizācijas vajadzību. Krustakaņi un kolonizācija dažkārt gāja mijkopus. Kolonisti no kristīgām, civilizētām zemēm iespaidoja vietējos zemniekus un mazinājās arī sirošana.

Pēc Pomerānijas kristīšanas 1139. gadā un vendu iekarošanas no 1160. - 1162. gadam, palika ārpus Baznīcas tikai baltu tautas, no kuņām lietuvieši kā pēdējā Eiropas tauta pieņēma kristīgo ticību, noslēdzot ūniju ar Poliju 1386. ga-

dā (ja neievēro karaļa Mindauga neizdevušos evaņģelizāciju iepriekšējā gadsimta vidū).

Kāda toreiz bija vēsturiskā gaisotne, cilvēku mentalitāte un saimnieciski-polītiskās iespējas un strāvas? Kristticība bija kļuvusi par noteicēju reliģiju Eiropā. Turpretim musulmaņi sāka apdraudēt jauno spēcīgo kristīgo civilizāciju, kā garīgi, tā materiāli. 12. gadsimta otrā pusē, kad Latvijā ieradās Meinards, kristīgā rietumu civilizācija jau bija sasniegusi lielu garīgo un materiālo spraigumu. Eiropieši saticās ar musulmaņiem kultūras un reliģijas jomā līdz fanatismam, vardarbību neizslēdzot. Lielajā saspīlējumā ar musulmaņiem sākās krustakaņi, kas vēlāk skāra arī pagānu tautas Ziemeļeiropā.

Civilizācijas loks, ko veidoja kristīgā Eiropa, pamazām tuvojās baltu tautām.

Īsumā jāmin arī toreizējais izglītības līmenis. Viduslaiku sākumā, kad valdīja lauksaimniecības civilizācija, izglītība atradās Baznīcas, sevišķi garīdzniecības, rokās. Skolas darbojās pie katedrālēm un klosteros. Uzplaukstot pilsētām, radās augstskolas, kur vispirms studenti, pēc tam arī mācībspēki bija laji. Sākot ar 1150. gadu, tātad pirms Meinarda ierašanās Latvijā, Rietumeiropā jau bija izveidojušies profesoru kadri. Tāpat pirms 1200. gada jau darbojās profesoru un studentu kopienes Parīzē, Boloņā, Salernā, Monpeljē un Oksfordā, kas uzskatāmas par pirmajām universitātēm.

Pāvests Inocents III bija mācījies Itālijas Boloņā un kopā ar slaveno Polijas primātu Gņeznas archibīskapu Indriķi Kietlicu (1199-1219) Parīzes universitātē. Meinarda laika biedrs un Zēgebergas augustīniešu klostera dibinātājs sv. Vīcelīns bija studējis no 1123. - 1126. gadam slavenajā Lao-

nas augstkolā (Francijā), kur agrāk kā macībspēks bija izcēlies ievērojamais teologs sv. Anzelms, miris 1117. gadā.

Latvijas kristiānizēšanas sākumi sakrīt ar pāvestības zelta laikiem.

Tūlīt pēc Meinarda nāves, pāvesta Inocenta III valdīšanas laikā, pāvests iecēla vai atcēla pat ķeizarus un karaļus un bija visaugstākais valdnieks garīgā un laicīgā ziņā. Lai cīgos valdniekus, kas pretojās, viņš ekskomunicēja (izslēdza no Baznīcas) vai atcēla. Tas tomēr nenotika bez cīņām un pat karjiem³.

Meinarda misijas veids un darbs bija miermīlīgi.

II

Meinards, viņa izcelsme un laikmets

Meinards nebija pirmais misionārs Baltijas telpā, bet kļuva pirmais bīskaps, kuŗam secībā sekoja citi, tāpēc viņa iesvētes datumu uzskata par Baznīcas dibināšanu Latvijā. Kad Meinards ieradās Daugavgrīvā ar vācu tirgotājiem, tad jau pirms tam tur bija nākuši citi garīgo ordeņu piederīgie. Misijas darbs bija sācies jau agrāk no dāņu puses Kursā vai citur, bet visas Latvijas evaņģelizācija sākās ar Meinardu. Pēc Ikšķiles bīskapijas tika nodibinātas citas bīskapijas, un beidzot visa Senlatvija kļuva pat par Baznīcas valsti. Šis misijas vilnis bija nācis ar Romas Kūrijas ziņu, bez jebkādiem laicīgo valdnieku politiskiem mērķiem.

Bīskaps Meinards piederēja augustīniešu kanoniķu ordenim, kuŗā bija vairākas atsevišķas kongregācijas jeb apvienības, kas katra vienoja vairākus neatkarīgus klosterus.

Meinards nāca no Zēgebergas klosteŗa Holšteinā, pašreizējā Ziemeļvācijā.

Augustīniešu kanoniķi 12. gadsimtā bija izcēlušies kā ar misijām, tā ar civilizācijas un kultūras panākumiem, pat ar augstskolām, piemēram, Parīzē jau Meinarda laikā tiem bija sava īpaša skola jeb nodaļa teoloģijas fakultātē¹.

Augustīniešu misiju laikā ir izcēlušies divi bīskapi, kurus vēlāk godināja kā svētus, Ikšķiles Meinards un Holšteinas Oldenburgas bīskaps Vicelīns; kuŗš bija Zēgebergas un Neiminsteres klosteŗu dibinātājs. Meinarda kā svētā godināšana it kā būtu pārtraukta, lai gan viņa svētku dienu savā laikā svinēja Rīgā 14. augustā. Kopš 14. gadsimta astoņdesmitajiem gadiem viņa mirstīgās atliekas atrodas Rīgas dombaznīcā, kurp tās pārvestas no Ikšķiles baznīcas.

Vicelīnu ka svētu godina vēl šodien. Kā klosteŗa dibinātājs Vicelīns vispirms bija apglabāts Neiminsteres baznīcā. Klosterim pārceļoties 1332. gadā uz Bordesholmu, viņa mirstīgās atliekas pārnesa turp un apglabāja baznīcas galvenā altāŗa priekšā, kur to vairs nav, jo juku laikā gājušas zudumā. Viņa godināšana sākusies drīz pēc viņa nāves, jo Holšteinas chronists Helmolds (miris 1177. gadā) jau min viņa izdarītu brīnumu. Romas svēto sarakstā viņš nav minēts, bet viņa piemiņu atzīmē vēl šodien viņa dzimtā Hamelnes draudze un Libekas draudzes.

Sv. Vicelīns esot dzimis Hamelnē, pie Vēzeras upes, mazliet dienvidos no Hanoveras, ap kādu 1090. gadu. Tātad Vicelīns varētu būt apm. 20 - 30 gadu vecāks par Meinardu. Meinards iestājās Vicelīna dibinātajā klosterī Zegeberā, kas sāka darboties 1134. gadā. Vicelīns kļuva par pirmo Holšteinas Oldenburgas bīskapu 1149. gada 11. oktobrī un mira Neiminsteres klosterī 1154. gadā.

Vicelīns bija mācīts vīrs. Pirms 1123. gada viņš bija ka-

S. VICELINUS
Apostolus Novimonasteriensis Episcopus Aldenbur-
gensis. † a. 1154

Svētais Vicelīns, vendu apustulis un Zēgebergas klosterā dibinātājs.

tedrāles skolas vadītājs pirmāk Pāderbornā, tad Brēmenē. Viņš bija studējis Francijas Laonā (1123. - 1126.) un no tā laika pievienojies sv. Norberta garīgās reformas garam. 1126. gadā sv. Norberts, Magdeburgas archibīskaps un premonstrantiešu ordeņa dibinātājs, viņu iesvētīja par priesteri. Lai gan viņš bija draudzīgs ar premonstrantiešiem, viņš to ordenī neiestājās, bet atgriezās atpakaļ uz Brēmeni. Turienes archibīskaps viņu nosūtīja kā misionāru pie Holšteinas vendiem un tās austrumpusē dzīvojošiem slāviem. Tur sākumā viņam panākumu nebija. Viņš bija spiests apmierināties ar dievkalpojumu noturēšanu tikai tur dzīvojošiem vāciešiem. Ķeizara Lotara III pamudināts, viņš sāka meklēt stiprāku pamatu savai misionāra darbībai, nodibinot augustīniešu klosterus Zēgebergā un Neimīsterē. Vendu sacelšanās laikā (1137. un 1147. g.) tika iznīcināta visa apkārtnē. Vispāri politisko cīņu dēļ misiju darbs bija kavēts. Arī pēc krustakaŗa pret vendiem 1147. gadā, viņi maz kristījās un bez pārliecības. Vendus iekārvoja tikai pēc 15 gadiem.

Tai laikā Brēmenes archibīskaps un Saksijas hercogs cīnījās par politisko varu Ziemeļvācijā. Tāpēc arī tūlīt pēc Vīcelīna iesvētīšanas par Holšteinas Oldenburgas bīskapu, hercogs Henrichs Lauva pieteica savas investitūras tiesības, tas ir, lai panāktu, ka bīskaps būtu atkarīgs no viņa. Kad Vīcelīns atteicās, tad hercogs atvilka viņam visu laicīgo pabalstu. 1150. gadā viņš bija spiests pakļauties hercogam. Tas sadusmoja Brēmenes archibīskapu, kurš aizliedza Vīcelīnam turpināt vendu atgriešanu. Nepatikšanu un pārpūlēšanās dēļ viņš smagi saslima. Viņu kopa Neimīsteres augustīniešu klosteris, kur viņš bija bijis par priekšnieku kopš 1142. gada. Vēl līdz šai dienai ir uzglabājies viņa paša

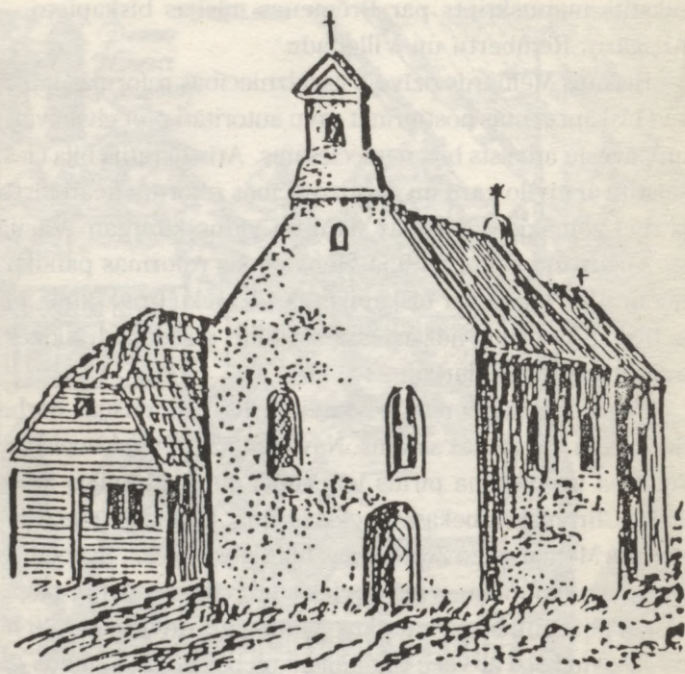

Zēģergas auguštīniešu Sv. Marijas baznīca un klosteris 16. gadsimtā, kuŗa dzīvoja auguštīniešu mūks Meinards pirms došanās misijas darbā pie latviešu ciltīm 12. gadsimtā. Attēls publicēts Hogenbergas pilsētas grāmatā. Līdz mūsu laikiem saglabājusies tikai Zēģeģergas auguštīniešu Sv. Marijas baznīca, bet viņu klosteris nojaukts.

rakstīts manuskripts par Brēmenes misijas bīskapiem — Ansgāru, Rembertu un Villehadu⁵.

Bīskaps Meinards dzīvoja garīdzniecības reformas laikā, kad bīskapi centās nostiprināt savu autoritāti pret civilo varu un pāvesta atbalsts bija nepieciešams. Aristokratija bija cieši saistīta ar civilo varu un garīdzniecības reformu neatbalstīja, bet zemākie dižciltības slāņi un vidusšķira gan. Vācijā sv. Augustīna kanoniķi bija viens no šīs reformas panākumiem. Viņi kļuva par bīskapijas garīdznieku priekšzīmi, bija bīskapa tuvākie līdzstrādnieki un arī strādāja draudzēs, dvēseļu aprūpes darbā⁶.

Par Meinarda personīgo dzīvi pirms viņa misijas darba Senlatvijā nav nekas zināms. Nav zināma arī viņa izcelsme, izglītība un darbība pirms ierašanās pie Senlatvijas lībiešiem. Chronists Libekas Arnolds liecina, ka augustīniešu kanoniķis Meinards no Zēgebergas bijis labs cilvēks. Sekodams Dieva aicinājumam, viņš devies sludināt evaņģeliju pagāniskai lībiešu tautai. Vairākus gadus viņš devies uz tālo lībiešu zemi kopā ar vācu tirgotājiem un beidzot bija sajutis, ka Dievs stiprina viņa darbību un viņa klausītāju ticība augusi. Tad viņš devās uz Brēmeni, lai par to ziņotu archibīskapam Hartvigam II un archibīskapijas kapitulam, lai savu darbu turpinātu ar viņu ziņu un autoritāti. Brēmenes archibīskaps un kapituls pārlicinājās, ka Meinards ir īstais vīrs, kuram var uzticēt misijas darbu. Tāpēc viņu sūtīja sludināt evaņģeliju pie Baltijas piejūras tautām un viņu iecēla par bīskapu, piešķirot viņam lielu augstā gana autoritāti. Tā ziņo chronists Arnolds, kurš bija par benediktiešu abatu jeb priekšnieku Libekā un pazina lietas, kas notika Vācijā. Viņš turpināja Humbolda sāktu Slāvu chroniku no 1171. līdz 1209. gadam. Chronists Arnolds mira 1212. gadā⁷.

Meinarda celtā Ikšķiles baznīca, nopostīta Pirmā pasaules karā.

III Meinarda darbība Livonijā pirms iesvētes par bīskapu

Pa Daugavu un Senlatvijas cilšu teritoriju gāja ievērojami tirzniecības ceļi, kas Gotlandi un Vāciju savienoja ar aus-

trumu slāvu tautām. It sevišķi pēc Libekas dibināšanas 1158. gadā vācieši sāka stipri tirgoties ar gotlandiešiem un krieviem. Daugavas grīva bija svarīga pietura, kas nodrošināja vācu tirgotājiem zināmu neatkarību no gotlandiešiem.

Par to, kas notika lībiešu zemē, sniedz ziņas latviešu chronists priesteris Indriķis. Chronika, kas uzrakstīta 30 gadus pēc Meinarda nāves, atklāj, ka Meinards bija lūdzis Polockas kņazu Vladimiru, kuņam lībieši maksāja meslus, lai atļautu viņiem sludināt evaņģeliju. Kņazs to atļāva un Meinardam pat devis līdzekļus, lai Ikšķilē uzceltu koka baznīcīņu misijas vajadzībām. Pieņem, ka tas būtu noticis 1184. gada vasarā. Indriķis min arī pirmo nokristīto lībiešu vārdus, kas ir Kulevenes tēvs Ilo un Alo tēvs Vieco u.c. Iespējams, ka vārdā nosauktie kristītie lībieši ir bijuši augstmaņi.

Meinarda dievbijība, sirsnība un neliekulība bija pievilcusi cilvēkus, un tie viņu bija iemīlējuši. Iemācījies vietējo lībiešu valodu, viņš tiem sludināja Kristus evaņģeliju. Ikšķilē vācieši tirgojušies visu vasaru, bet, tuvojoties ziemai, atgriezušies dzimtenē.

Jau nākošā ziemā Meinards piedzīvoja lietuviešu iebrukumu. Viņi postīja Senlatviju un daudzus aizveda gūstā. Meinards un ikšķilieši slēpušies mežos, kā to mēdza darīt neaizsargātie lībieši un citi latviešu cilšu zemkopji. Slēpdamies Meinards ņēma līdz nokristītos lībiešus un viņu ģimenes, kas liecina par viņa draudzīgām attiecībām ar lībiešiem. No pieredzes savā dzimtenē Holšteinā Meinards zināja, kā jāaizsargājas uzbrukumam gadījumos, tāpēc ieteica lībiešiem celt mūra cietokšņus, lai aizsargātos pret sirotājiem.

Latviešu ciltīm bija tikai koka pilis, kas nevarēja aizsargāt pret lietuviešu iebrukumiem. Meinards konkrēti lika priekšā, ja lībieši ar zvērastu apsolīs, ka viņi kristīsies, tad viņš tiem cels mūra cietokšņus. Lībieši tam piekrita. Nāko-

šā pavasarī Meinards izsauca no Gotlandes akmeņkaļus un būvamatniekus, lai sāktu Ikšķiles pils celšanu. Viena daļa ikšķiliešu pieņēma kristīgo ticību, kamēr citi viltīgi vilcinājās. Pēc pils uzcelšanas, nokristītie ikšķilieši atkrita no ticības, un parējie atteicās zvērastu pildīt.

Meinards pats bija nopircis vajadzīgo gruntsgabalu un pili uzcēlis uz sava rēķina, bet tikai tās piekto daļu bija pārņēmis savā rīcībā.

No tā varētu secināt, ka Meinards bija turīgs vīrs, jo varēja izsaukt amatniekus no Gotlandes un uzcelt mūra pili. No kurienes dabūja līdzekļus? Viņš taču bija mūks un saistīts ar nabadzības solījumu. Personīgi viņš tātad nevarēja atļauties tādus līdzekļus. Tāpēc varētu pieņemt, ka līdzekļi nāca no tirgotājiem, jo arī viņiem bija izdevīgi, ka būtu aizsardzības pils un viņu tirdzniecības partneri būtu kristieši. Bez tirgotājiem un viņu atbalsta, bez kārtējas jūras satiksmes, Meinarda misijas darbs Daugavas krastā nav iedomājams. Vācu tirgotāji apzinājās savas intereses un gribēja tirgoties Daugavgrīvā neatkarīgi no Gotlandes zviedru tirgotājiem, tāpēc Meinarda darbību atbalstīja, lai gan nebija viņa misijas ierosinātāji.

Ka latviešu ciltīm nebija pazīstamas mūra būves, liecina notikums, kad zemgaļi gribēja ar virvēm nogāzt Daugavā Ikšķiles mūra pili. Viņi nezināja, ka akmeņi ir cementēti kopā. Cietuši zaudējumus, viņi atkāpās. Tātad pilī bija nepieciešami arī ieroči.

Uzzinājuši mūra pils derīgumu, arī Doles salas lībieši lūdzā celt mūra pili, pieņemdami tādus pašus noteikumus. Meinards piekrita. Chronists Indriķis min sešus pirmo kristīto vārdus.

Starp Ikšķiles un Doles pils celšanu, Brēmenes archibīs-

kaps Hartvigs II Meinardu iesvētīja par bīskapu. Viņa jaunās bīskapijas debesu aizbildne bija Dievmāte⁸.

Vai Meinards būtu nācis Senlatvijā kā vācu virskundzības aģents? Taču nē. Vēstures avoti un toreizējā gaisotne liecina, ka viņš ir bijis īsts misionārs. Tā saukto investitūras strīdu laikā, kas ilga no 11. gadsimta vidus līdz 1123. gadam, civīlā vara nomāca Baznīcu. Civīlā vara dibināja jaunas bīskapijas un iecēla bīskapus. Baznīca panāca savas tiesības un sekoja otra galējība, kad garīdzniecība un pāvestība piedzīvoja savas varas augstumus.

Meinarda laikā pāvestam bija tiesības Itālijas teritorijā dibināt jaunas bīskapijas un iecelt bīskapus. Ārpus Itālijas tādās tiesības bija vietējam vai tuvākam metropolitam, Meinarda gadījumā - Brēmenes metropolitam. Tāpēc Meinardu par Ikšķiles bīskapu iecēla Brēmenes archibīskaps Hartvigs II laikā, kad Baznīca bija opozīcijā civīlai varai. Meinarda laikā vairs nebija iespējams, ka kāds bīskaps ļautos sevi iecelt no civīlās varas, bez vietējā metropolita ekskomunikācijas draudiem.

IV

Panākumi un grūtības

Atgriezies no Brēmenes nupat iesvētītais bīskaps Meinards piedzīvoja tādu pašu vilšanos Dolē, kā ar ikšķīliešiem. Pēc pils uzcelšanas Doles salā, turienes lībieši atteicās pieņemt kristīgo ticību. Arī viņa tuvākais līdzstrādnieks - cisterciešu mūks Teodoriks piedzīvoja smagu neveiksmi. Ar labiem panākumiem viņš sludināja evaņģeliju lībiešiem zie-

Latvijas misionārs bīskaps Meinards kristī lībiešus; attēls publicēts neatkarīgās Latvijas izdevuma "Skolas draugs" II daļā.

meļos, Turaidā pie Gaujas. Mānticības mudināti, lībieši gribeja Teodoriku upurēt saviem elkiem, jo viņa labības sējumi bija ražīgāki nekā viņu. Teodoriks palika dzīvs, jo lībiešu zīlēšana bija kritusi viņam par labu.

Sākumā lībieši labprāt pieņēma Meinarda padomus un lielā skaitā kristījās. Vēlāk radās ticības krīze, un daži lībieši viņam kļuva naidīgi. Rīmju chronika liecina, ka lībiešos aizdomas izsauca Meinarda pils ar sētu un vācu kolonistu ierašanās. Ievērojama lībiešu augstmaņa Kaupo pievēršanās kristīgajai ticībai esot izsaukusi neapmierinātību kaimiņu

ciltīs. Kaupo ir raksturots kā pirmais valdnieks, kas lībiešu apgabalā pieņēma kristīgo ticību, kā iespaidīgs un tikumīgs vīrs. Apkārtnes nekristītos valdniekus uztrauca, ka lībiešu vidū izplatās kristīgā ticība. Tādēļ vairāki kristīgie lībieši esot pat nonāvēti.

Ikšķilē bija neliels kapituls jeb bīskapa padome. Pēc apspriedes ar kapitulu un pārējo garīdzniecību Meinards nolēma savu misijas darbu pārtraukt. Garīdznieki stājās sakaros ar tirgotājiem, lai atgrieztos uz Gotlandi. Tad lībieši lūdza, lai Meinards paliktu pie viņiem. Arī tirgotāji viņam ieteica palikt, tāpēc Meinards neaizbrauca. Varētu pieņemt, ka tirgotājiem bija neizdevīgi, ka misionāri atstātu lībiešus un aizbrauktu. Arī lībieši varēja baidīties, ka tirgotāji vairs neatgriezīsies pie viņiem, ja Meinarda vairs nebūtu, un preču apmaiņa vairs neturpinātos. Tirgotāji arī bija apsolījuši Meinardam, ka nākošā pavasarī viņi ņems līdzīgas karpēkas. Domājams, ka tas bija tirgotāju spontāns piedāvājums, lai Meinards paliktu pie lībiešiem.

Pēc tirgotāju aizbraukšanas, lībieši atkal pretojās Meinardam un nepildīja savus solījumus. Tad bīskaps Meinards pēc apspriešanās ar savējiem nodomāja slepeni aizbēgt caur Igauniju, lai ar turienes tirgotājiem dotos uz Gotlandi. Lībieši plānoja Meinardu ceļā nonāvēt. Turaidas vecākais Anno, kas jau bija kristietis, Meinardu brīdināja, un viņš atgriezās Ikšķiles pilī, kur jutās drošībā, jo aizbēgt viņš nevarēja.

Nekas cits neatlika kā slepeni sūtīt ziņnesi, lai vēstītu par grūtībām. Par tādu Meinards izvēlējās cisterciešu mūku Turaidas Teodoriku, kuram bija uzticīgi ceļa rādītāji starp nokristītajiem lībiešiem. Viņam izdevās lībiešu zemi atstāt. Šķiet, viņš devās uz Tallinu, kur gotlandieši pavadīja ziemu.

Kurp lai dotos tālāk? Taču ne uz Brēmeni, kur jau kopš 1188. gada kapituls un pilsētnieki bija sacēlušies pret savu

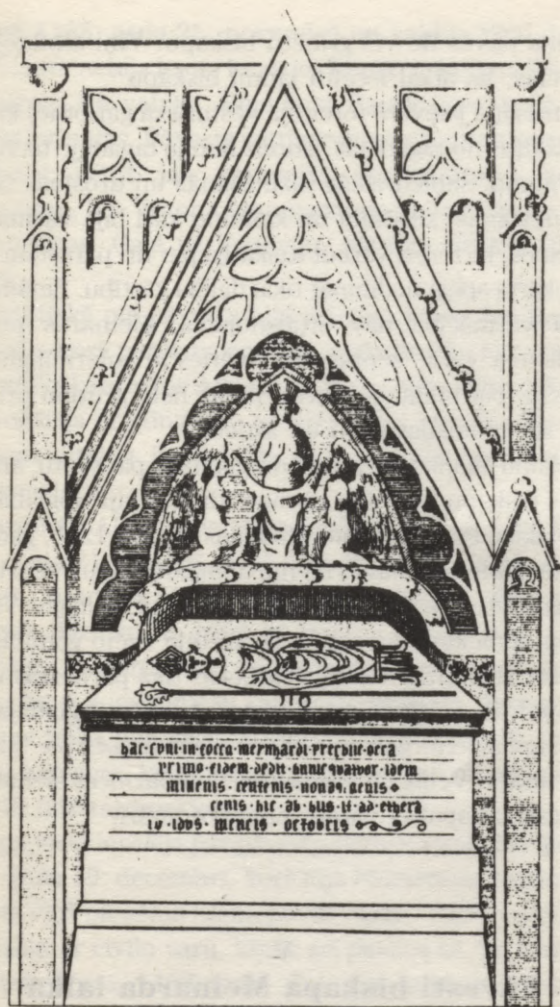
archibīskapu Hartvigu II, jo viņš bija uzsācis nesekmīgu karagājienu pret Ditmaršenu un jau bija izraidīts no Brēmenes. 1192.gadā Brēmenes kanoniķi viņu pasludināja par atceltu.

Teodoriks devās pie pāvesta, kuŗa priekštecis Klements III bija Brēmenes archibīskapu Hartvigu II 1188.gada 25.septembrī apstiprinājis par Ikšķiles, Libekas, Šverinas un Raceburgas bīskapiju metropolītu⁹. Pēc Indriķa chronikas ziņām, Teodoriks esot informējis pāvestu Celestīnu III 1195./96.gadā par stāvokli lībiešu zemē. Savā 1196.gada vēstulē, pāvests Celestīns III mudina Meinardu būt uzticīgam ticībā un misijā¹⁰.

Jau pirms tam pāvests Klements III savā 1190.gada 10.aprīļa vēstulē, kas publicēta vairākās vietās, arī pāvesta Gregora IX dekretāļu sējumā, bija ieteicis Meinardam sameklēt garīdzniekus savā dzimtenē Ziemeļvācijā, kur vien būtu iespējams, ja vien viņu bīskapi vai ordeņu priekšnieki piekristu tos atbrīvot no viņu saistībām¹¹. Līdzīgu atļauju pāvests Celestīns III, Klementa pēctecis, bija devis ar 1193.gada 27.aprīļa bullu¹².

Pāvests Celestīns III atļāva Meinardam pašam izšķirties, vai nebūtu misionāru ordeņa tērps un ēšanas veids vienādojams, jo viņi nesāja dažādas krāsas tērpus un cisterciešu mūki parasti neēda gaļu. Tādas atšķirības lībiešos varēja izsaukt izbrīnu. Pāvesta izpratne un uzticēšanās Meinardam liecina par pāvesta lielo ievērību bīskapa Meinarda misijas darbam.

Teodorika atgriešanos un pāvesta palīdzību nesagaidījis, Meinards mira 1196.gada 14.augustā un tika apglabāts Ikšķiles baznīcā. Pirms savas nāves, Meinards sapulcināja lībiešu un viņu Turaidas vecākos un viņiem noprasīja, vai

Rīgā, Doma bazīcā novietotā bīskapa Meinarda kapa akmeņa zīmējums, kas izdarīts pēc Broces skicēm.

pēc viņa nāves tie vēl gribētu bīskapu. Viņi atbildēja, ka viņi vēlas, lai atkal ieceltu jaunu bīskapu¹³.

Katrā ziņā jāievēro toreizējā vēsturiskā gaisotne, kas pilnīgi atšķīras no tagadējās. Toreiz nebija tagadējo tehnikas sasniegumu, sabiedriskās sazināšanās un drošības līdzekļu. Laupīšanas, sirošana un kaimiņu kaņģi bija varmācības izpausmes, ko toreiz varbūt uzskatīja par tīri parastām. Feodālā iekārta spēja nodibināt tikai daļēju kārtību. Zināms, toreizējā varmācība nav attaisnojama. Meinards pret to nepielietoja varu, centās aizstāvēties ar miermīlīgiem līdzekļiem, pat būdams gatavs, pārāk lielu grūtību priekšā, atstāt savas misijas zemi un aiziet.

Bīskapu Meinardu viņa biedri godināja par svētu, arī viņa pēcteci bīskapu Bertoldu kā mocekli, kas bija apglabāts viņam blakus. Pāvesta legāts Modenas Viļums 1225. gada 14. augustā, Meinarda nāves dienā, apmeklēja abu svēto bīskapu kapa vietu. Tas nav nejaušība. Jādomā, ka legāts Viļums ar tādu apmeklējumu atzina šo vietējo svēto godināšanu.

Vēlāk Meinarda mirstīgās atliekas tika pārnestas uz Rīgas katedrāli — Māras dombaznīcu, kur tās apglabāja godpilnā kapa vietā, galvenā altāra ziemeļpusē, pie Visvēto Asiņu altāra. Vēlāk tās pārvietoja dombaznīcas sienas nišā tik augsti, lai apakšā varētu novietot altāri.

V

Pāvesti bīskapa Meinarda laikā

Kad Meinards tika iesvētīts par bīskapu 1186. gadā, tad pāvests bija Urbāns III, dzimtā vārdā Huberts Krivalli, bijušais Milānas archibīskaps. Viņš tika ievēlēts par pāvestu

Veronā 1185. gada 25. novembrī un valdīja tikai divi gadi. Viņam nebija lemts ierasties Romā, jo ķeizars Fridrichs Barbarossa tur valdīja. Viņa laikā Baznīcas centrālā valdība nostiprinājās. Pāvests sūtīja legātus savas varas nostiprināšanai. Viņš jau gatavojās ekskomunicēt ķeizaru Barbarossu, bet Verona viņu padzina, jo baidījās no ķeizara atriebības. Ceļā uz Venēciju, pāvests Urbāns III mira Ferarā.

Tanī laikā pie pāvesta bija arī viņa kūrīja jeb Baznīcas pārvalde, kurā par kancleru bija augustīniešu kanoniķu ordeņa mūks kardinālis Alberts de Mora. Viņa dibinātā mūku kongregācija ar stingriem noteikumiem atradās Beneventā, Dienviditālijā. Kopš 1178. gada viņš bija par Romas kūrījas kancleru.

Kardināli Albertu de Mora ievēlēja par pāvestu Ferarā 1187. gada 21. oktobrī. Viņš mira tā paša gada 16. decembrī Pīzā, tātad pēc 57 dienām pēc ievēlēšanas. Viņš gribēja reformēt Baznīcu un izlīgt ar ķeizaru Barbarossu. Zīmīgi, ka pāvests piederēja tam pašam garīgajam ordenim kā Meinards, tas ir augustīniešu kanoniķu ordenim. Meinarda iecelšanas laikā par bīskapu, viņš bija Romas jeb Pāvesta kūrījas kanclers, tātad viens no vistuvākajiem pāvesta Urbāna III līdzstrādniekiem.

Viņa vietā ievēlēja par pāvestu romieti Paulu Skolāri Pīzā 1187. gada 19. decembrī, kurš bija Palestrīnas bīskaps. Kā pāvests viņš pieņēma Klementa III vārdu. Viņš vispirms vēlējās izlīgt ar civilo varu, tāpēc arī panāca to, ka varēja atgriezties Romā 1188.gadā. Tai pat laikā kristieši bija zaudējuši Jeruzālemi. Bija jāorganizē trešais krustakaŗa gājiens, kurā piedalījās trīs vareni Eiropas valdnieki, Fridrihu Barbarossu ieskaitot. Šis pāvests Hamburgas-Brēmenes Baznīcas provincei piešķīra arī Iksšķiles bīskapiju

1188.gadā.Pāvests Klements III mira 1191. gada 20.martā un ir apglabāts Laterāna bazilikā, Romā.

Pēc viņa nāves diezgan kritiskos apstākļos,lai izvairītos no šķelšanās, par pāvestu tika ievēlēts Romas dižciltīgais Hiacints Bobo-Orsini. No tās ģimenes ir nākuši vairāki ievērojami kardināļi. Viņš bija studējis Parīzē un tika ievēlēts par pāvestu 85 gadu vecumā, pēc 47 pavadītiem gadiem kardināļa kārtā. Viņš pieņēma Celestīna III vārdu un izcēlās ar savu godīgumu, miermīlību,patīkamu daiļrunību, cienīgu izskatu un augstām teoloģiskām zināšanām.

Pēc pāvesta Celestīna III nāves 1198. gadā par pāvestu nāca Inocents III,kas IV Laterāna koncilā 1215. gadā Livoniju apstiprināja par Māras Zemi.

VI

Meinarda personība un viņa darba vērtējums

Meinarda laika biedri pazīstamie chronisti Indriķis un Libekas Arnolds, kas paši tieši dzirdējuši vai varbūt pat redzējuši, liecina, ka Meinards savas 10 gadu ilgas bīskapa darbības laikā bijis vienkāršs, pazemīgs un vienmēr pūlējies mierīgi sadzīvot ar bieži neapmierinātiem un izaicinošiem jaunkristītajiem lībiešiem, kuŗi sagādāja misionāriem grūtības, zināmā mērā turējās pie savas vecās ticības paražām vai pat pilnīgi atkrita pagānismā, jo dažas kristīgās ticības patiesības viņi neizprata un tās prasīja atteikšanos no šīs pasaules. Arī tagad dažiem,kas dzimuši un auguši kristīgajā ticībā, tās prasības liekas pārāk lielas.

Aiz Meinarda nestāvēja nekāda civīlā vara, bet tikai pā-

Rīgas Doma baznīca, kuŗā atrodas bīskapa Meinarda kaps.

vesta autoritāte. Kam gan bija toreiz interese par tālo Baltijas jūras piekrasti?

Meinardu nevar uzskatīt par vācu interešu pārstāvi vai aizstāvi. Viņš nepiedzīvoja krustakarus Livonijā. Viņam nebija viegli pieņemt no tirgotājiem apsoltā kara spēka palīdzību. Apstākļi piespieda to darīt, un viņš pat mēģināja aizbēgt.

Rīmju chronikā¹⁴, kas uzrakstīta pēc 1290. gada, ir izmantoti kādi trīs senāki avoti, kurus nepazīstam vai kas gājuši zudumā. Šī chronika bīskapu Meinardu raksturo kā gudru, apdomīgu un izglītotu garīdznieku, kuru Dievs apveltījis ar labiem tikumiem. Chronikā uzsvērts arī viņa takts: viņš pratis nostādīt lietas tā, ka cilvēki viņam piekrituši. Viņš devis labus padomus un bijis labsirdīgs. Bada laikos viņš gādājis par tautu. Viņam pat piedēvēts labības pavairošanas brīnums.

Meinards gādāja arī par jaunkristīto lībiešu izglītību. III Laterāna koncils 1179. gadā bija nolēmis, ka pie katras katedrāles būtu dibināma tautskola, kur tādas vēl nebūtu. Arī Zēgebergas auguštīniešu klosterī bija skola. Turp Meinards sūtīja savas bīskapijas jauniešus. Viens no tiem ir bijis Livonijas chronikas autors priesteris Indriķis¹⁵.

Savā chronikā Indriķis bieži piemin Dievmāti un Livoniju kā Māras Zemi. Livonija bija atvēlēta Jaunavai Marijai kā Māras Zeme jau kopš Ikšķiles bīskapijas dibināšanas. To pāvests Inocents III svinīgi apstiprināja IV Laterāna koncilā, 1215. gadā. Marija ir nomodā par viņai atvēlēto zemi Livoniju, sargājot tās iedzīvotājus, kas viņai uzticīgi bērni, no visiem ienaidniekiem, kas iebrūk viņas zemē vai uzdrošinās apkaņot ticību un goddevi viņas dievišķajam Dēlam Jēzum Kristum. Chronists Indriķis mudina godbijīgi kalpot Jaunavai Marijai - Žēlsirdības Mātei un atgādina, ka Jēzus Kristus ir teicis, ka Viņa jūgs ir patīkams un Viņa nasta ir viegla¹⁶.

VII Jauna evaņģelizācija

Eiropā jau nepieciešama jauna evaņģelizācija. Neskatoties uz zinātniskajiem un tehniskajiem panākumiem, ļaudis jūtas sarūgtināti un nelaimīgi, daudzi zaudējuši drosmi dzīvot un domā itkā kristticība vairs nebūtu vajadzīga. Bet kas gan spēj dot dzīves prieku, ja ne evaņģēlijs? Lai atgūtu dzīves prieku, atkal jāatklāj un jāpadziļina ticība, to labāk pazīstot, apliecinot dievkalpojumos un lūgšanās un īstenojot dzīvē.

Katrs cilvēks jautā par savas dzīves un cerības jēgu. Uz to atbild Kristus evaņģēlijs jeb mūsu atpestīšanas priekšvēsts. Kaut latviešu tautai nekad netrūktu kristticības sludinātāju un arī svēto, kas ar savas dzīves priekšzīmi liecinātu par dzīvo Dievu.

Ticība nenozīmē tikai zināt to, ko Dievs ir darījis cilvēku labā Jēzū Kristū, bet tā jāapliecina arī dievkalpojumos un lūgšanās. Jauna evaņģelizācija pieprasa centīgu piedalīšanos dievkalpojumos un lūgšanās, sevišķi regulāru piedalīšanos svētdienas dievkalpojumos.

Treškārt, ir jādzīvo saskaņā ar ticību. Jēzus Kristus saka: «No tā visi pazīs, ka jūs esat mani mācekļi, ja jums būs savstarpēja mīlestība» (Jāņ. 13,35). Lai tas būtu iespējams, jādzīvo pieticīgi, jāatmet izšķērdība un jāatsakās būt par patēriņa un naudas kalpiem.

Kristus mīlestība jāīsteno sevišķi ģimenē. Diemžēl, tieši ģimenē dažkārt cilvēks cieš visvairāk, īpaši sairusās ģimenēs, kur mīlestība ir bijusi neuzticīga. Jauna evaņģelizācija izkopj ģimenēs cēlas tradīcijas, stiprina kristīgo ģimeni.

Galvenais dzīves noteikums ir atzīt un pieņemt Dieva atklāto reliģiju, atmetot cilvēku izgudroto.

Prāvests Dr. hist. A. Brumanis
Atceres Rīcības komitejas priekšsēdis

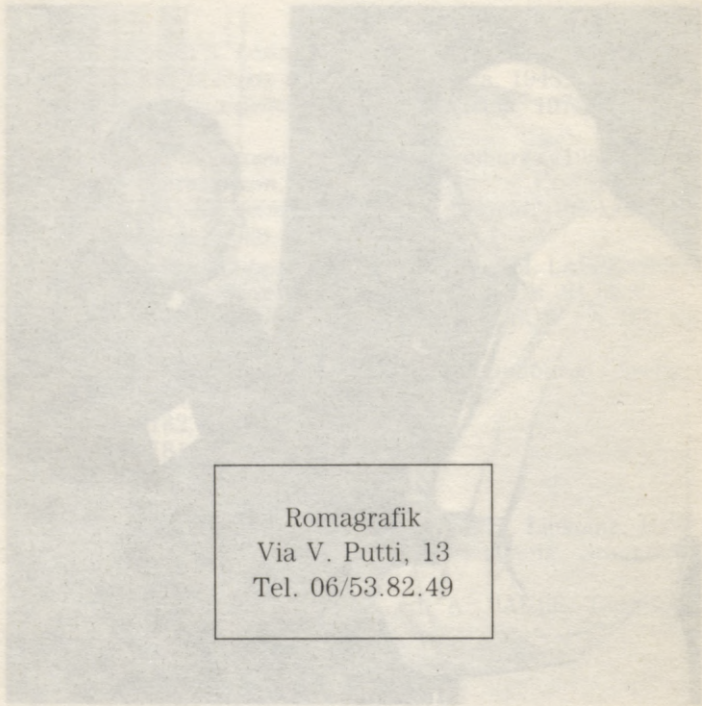
VĒRES

- ¹ E. DUNSDORFS, *Latvijas vēsture*, Linkolna, 1980.
A. SPEKKE, *Latvijas vēsture*, Stokholma, 1948.
- ² H. JEDIN, *Storia della Chiesa*, V/1, Milāna, 1972.
- ³ *Ibid.*
- ⁴ *Lexikon für Theologie und Kirche*, Freiburga, 1958.
- ⁵ *Biblioteca sanctorum*, Roma, 1969.
- ⁶ M. HELLMANN, *Meinhard und sein Umfeld*. (Priekšlasījums Bad Zēgebergā, 1986. g. martā).
- ⁷ *Arnoldi abbatīs Lubecensis chronica*, ed. J.M. LAPPENBERG, *Monumenta Germaniae Historica, Scriptorum*, 21, lib.V.
- ⁸ *Heinrici Chronicon Livoniae*, ed. L. ABRUSOW / A. BAUER, *ibid.*, 31; M. HELLMANN, *op.cit.*
- ⁹ *Germania Pontificia*, VI, *Provincia Hammaburgo - Bremensis*, Getingene, 1981, lp. 181.
- ¹⁰ *Ibid.*, lp. 182.
- ¹¹ *Ibid.*, lp. 181-182.
- ¹² *Ibid.*, lp. 182.
- ¹³ *Heinrici Chronicon Livoniae*.
- ¹⁴ *Atskaņu chronika*, atdzejojis Jēkabs Saiva, Linkolna, 1960.
- ¹⁵ *Latvju enciklopēdija*, A. Švābes redakcijā, Stokholma, 1950-1955.
- ¹⁶ *Heinrici Chronicon Livoniae*, ed. A. BAUER, Darmštate, 1959, lp. 268-271.

Foto: Felici

Jubilejas lielais labdaris — Svētais Tēvs Jānis Pauls II Otrā Vispasaules Mi-grācijas kongresā, Vatikānā, 1985.g.17.oktobrī, apsola Latvijas delegātam šinī kongresā un Latvijas kristiānizēšanas 800 gadu atceres svinību Rīcības komitejas priekšsēdim Dr. A. Brumanim atbalstīt svinību rīkošanu. Tā 1986.g.26.jūnijs izvērtās par vēsturisku dienu visai Latvijai, kad pāvests pieņēma audiencē latviešus, vadīja oikumēnisku dievkalpojumu un svētā Pēterļa bazilikā koncelebrēja svinīgu svēto misi kopā ar Eiropas bīškapu apvienību pārstāvjiem un klātesošiem latviešu priesteriem, svētrunās teikdams neaizmirstamus vārdus latviešiem.

Romagrafik
Via V. Putti, 13
Tel. 06/53.82.49

Illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page.

LATVIJAS NACIONĀLA BIBLIOTEKA

0304022732

0.50

~~97-9
L105~~